

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ ВІД ТИПУ СТАВЛЕННЯ ДО НИХ БАТЬКІВ У КОНФЛІКТНИХ СІМ'ЯХ

У статті висвітлюються результати проведеного дослідження особистісної тривожності у підлітків від типу ставлення до них батьків у конфліктних сім'ях

Ключові слова: батьки, підлітки, конфліктні сім'ї, особистісна тривожність.

The article highlights the results of the conducted research on personal anxiety in teenagers depending on the type of attitude of their parents in conflict families

Key words: parents, children, conflict families, personal anxiety.

Визначення тривожності як властивості особистості особливо важливе, оскільки ця властивість багато в чому обумовлює поведінку людини.

За останні роки було розроблено цілий ряд методик для діагностики тривожності. В ньому представлені як особистісні опитувальники, так і проєктивні методики [2].

Найбільш вживаними методами у психології психічних процесів і станів є особистісні опитувальники. Особливість їх побудови та змісту полягає в тому, що питання або твердження, представлені в опитувальниках, відображають характеристику стану людини, мають форму першої особи однини і за синтаксичною структурою являють собою прості речення. Це дозволяє досліджуваному, не роздумуючи, швидко і об'єктивно оцінити ступінь вираженості у нього даного стану [1; 3].

Дослідження за методикою “Опитувальник батьківського ставлення” А. Варга, В. Століна проводилось з підлітками і окремо з їх батьками.

При здійсненні кількісної обробки даних окремо розглядались відповіді дітей з високим рівнем особистісної тривожності та їх батьків і окремо дітей з середнім рівнем особистісної тривожності та їх батьків. При цьому підраховувались бали, які вони отримали по кожній із п'яти шкал (окремо батьки і окремо діти). Кількісні показники зведені у таблицю.

Порівняльний аналіз відповідей батьків і дітей показав такі результати: серед вибірки досліджуваних, яку склали підлітки з високим рівнем особистісної тривожності та їх батьки провідним виявився тип ставлення “Авторитарна гіперсоціалізація”. По даній шкалі 55,5% вибірки отримали найбільшу кількість балів. У 16,6% досліджуваних переважає тип ставлення “Симбіоз”, у 11,1% - “Кооперація” і у такої ж кількості процентів досліджуваних тип ставлення “Маленька невдаха”. За шкалою “Прийняття-відторгнення” лише 5,5%) отримали найбільшу кількість балів (рис. 1).

Рис. 1 Результати дослідження типу ставлення батьків до дітей (вибірка-підлітки з високим рівнем особистісної тривожності та їх батьки)

Порівняльний аналіз відповідей підлітків із середнім рівнем особистісної тривожності та їх батьків показав діаметрально протилежні результати. Серед даної вибірки досліджуваних 50% отримали найбільшу кількість балів за шкалою “Кооперація”, 25% - за шкалою “Симбіоз”. У 8,3% переважає тип ставлення “Авторитарна гіперсоціалізація” і у такої ж кількості процентів досліджуваних тип “Маленький невдаха” і тип “Прийняття-відторгнення”.

Порівняльний аналіз результатів дослідження типу ставлення батьків до дітей серед підлітків із високим рівнем особистісної тривожності та їх батьків і підлітків із середнім рівнем особистісної та їх батьків можна представити у вигляді діаграми (рис. 2).

Рис. 2. Результати дослідження типу ставлення батьків до дітей (вибірка – підлітки з високим рівнем особистісної тривожності)

Дослідження показало також деякі не передбачені метою дослідження результати, які пов'язані із результатами дослідження за попередньою методикою. 55,5% вибірки досліджуваних, яку склали підлітки з високим рівнем особистісної тривожності, що отримали найбільшу кількість балів за шкалою “Авторитарна гіперсоціалізація”, виявились дівчата, які за попередньою методикою мали найбільшу кількість показників за високим рівнем особистісної тривожності.

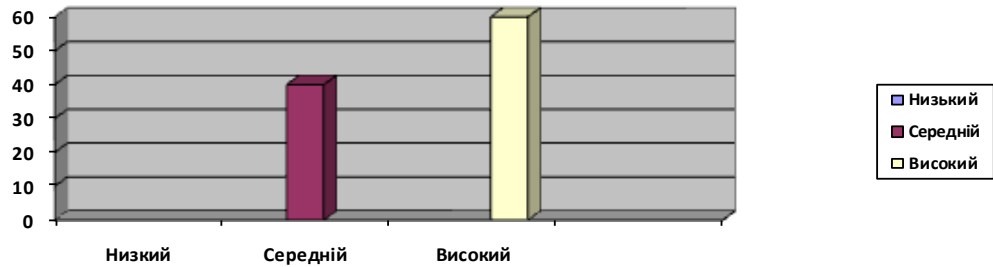
Серед 50% вибірки досліджуваних, яку склали підлітки з середнім рівнем особистісної тривожності, що отримали найбільшу кількість балів за шкалою “Кооперація”, є дівчата і хлопці.

Проведене нами дослідження типу ставлення батьків до дітей доводить, що залежність між особистісною тривожністю підлітків і типом ставлення до них батьків дійсно існує. Високий рівень особистісної тривожності наявний у тих дітей, які виховуються в сім'ях. Де батьки мають тип ставлення “Авторитарна гіперсоціалізація”. Середнім рівнем особистісної тривожності є у тих, чиї батьки мають тип “Кооперація”.

Не передбачувані результати, які були виявлені в ході дослідження, потребують подальшого ґрунтовного вивчення і перевірки.

Результати дослідження за методикою “Шкала самооцінки” Ч.Д. Спілбергера (шкала особистісної тривожності) показали, що діти підліткового віку є різними за рівнем особистісної тривожності. Кількісні показники зведені у таблицю.

Низького рівня особистісної тривожності не було виявлено у жодного із досліджуваних. Показники за середнім і високим рівнями (для всієї вибірки) є такими: 60% (18 осіб) мають високий рівень особистісної тривожності; 40% (12 осіб) мають середній рівень особистісної тривожності. Отримані результати представлені на рисунку 3.

Рис. 3 Рівень особистісної тривожності у підлітків

Дослідження рівня особистісної тривожності у підлітків показало відмінність у ступені його вираженості у дівчаток і хлопчиків, що не передбачалось метою дослідження. Було виявлено, що серед загальної кількості дівчат у класі (14 осіб) 71,4% (10 осіб) мають високий рівень особистісної тривожності і лише 28,6% (4 особи) - середній.

В свою чергу показники за середнім і високим рівнями особистісної тривожності серед загальної кількості хлопчиків у класі (16 осіб) були однаковими: 50% (8 осіб) мають високий рівень особистісної тривожності і стільки ж процентів хлопчиків мають середній рівень особистісної тривожності.

Проведене дослідження рівня особистісної тривожності у підлітків дає підстави говорити про те, що у дітей підліткового віку яскраво вираженим є високий рівень особистісної тривожності і взагалі відсутній низький. Найбільша кількість показників за високим рівнем особистісної тривожності у дівчат, а за середнім - у хлопців. Це відкриває можливості для подальшого дослідження гендерних особливостей особистісної тривожності.

Отже, у результаті дослідження можна зробити висновок, що у дітей підліткового віку, що виховуються у конфліктних сім'ях переважає високий рівень особистісної тривожності. Було виявлено, що це стосується в першу чергу дівчаток. Низький рівень особистісної тривожності у підлітків відсутній.

Щодо залежності особистісної тривожності підлітків від типу ставлення до них батьків, то слід зазначити таке: тип "Авторитарна гіперсоціалізація" найбільш виражений у сім'ях, де виховуються підлітки з високим рівнем особистісної тривожності. В ході дослідження було виявлено, що цю групу досліджуваних складають лише дівчата. Тип "Кооперація" має місце у сім'ях, де виховуються підлітки з середнім рівнем особистісної тривожності, серед яких є дівчата і хлопці.

Всі інші типи ставлення батьків до дітей виражені майже однаково в обох категоріях досліджуваних. Ступінь їх вираженості є незначною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крупник І. Р. Проблеми дослідження особливостей уявлень про майбутнє сімейне життя дітей з родин трудових мігрантів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психол. Науки: зб. наук. праць. Херсон, 2016. Том. 1 с.146-150
2. Мушкевич М.І. Особливості формування моделі шлюбу молоді в залежності від особливостей батьківської сім'ї. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименко С.Д. Рівне: Волинські обереги, 2005. Т.2. Ч.2. С.58-62.
3. Нагаєв В.М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 198 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Крупник І.Р.

